

Ceps a l'hivern i nucli de vinya. J. Busquets

La Carta del paisatge de l'Alt Penedès: un instrument de concertació d'estratègies de gestió del paisatge

PER: JAUME BUSQUETS, subdirector general de Paisatge i ALBERT CORTINA, Estudi DTUM

INTRODUCCIÓ

L'Alt Penedès presenta algunes singularitats notables entre les comarques incloses dins la regió metropolitana de Barcelona. La comarca comprèn la major extensió de superfície contínua de vinya al nostre país, manté una xarxa urbana de caràcter comarcal (jerarquitzada entorn de la capital, Vilafranca del Penedès, i en menor grau de Sant Sadurn d'Anoia) i presenta un poblament de caràcter compacte. Al costat d'aquests trets, l'Alt Penedès experimenta alguns processos de transformació territorial comuns al conjunt de la regió metropolitana (proliferació d'infraestructures viàries, profusió de polígons industrials, dispersió d'activitats periurbanes, etc.) que han generat un debat intens a la comarca i una inquietud sobre el futur del paisatge.

La Carta del paisatge de l'Alt Penedès és el resultat d'un procés de treball seguit arran de les propostes generades per l'*Estudi del paisatge vitivinícola de l'Alt Penedès*.⁽¹⁾ Aquest estudi va establir tres objectius principals: caracteritzar el paisatge vitivinícola penedèsenc, diagnosticar les dinàmiques que afecten aquest paisatge i proposar instruments específics per gestionar-lo correctament.

A continuació esbossarem els principals resultats de l'esmentat estudi del paisatge i a continuació tractarem el contingut i les finalitats de la Carta del paisatge, l'objectiu més important de la qual és constituir un instrument operatiu al servei de la concertació d'estratègies de gestió del paisatge entre els diversos agents del territori per tal de fer compatible l'evolució econòmica de la comarca i el manteniment d'un paisatge de qualitat.

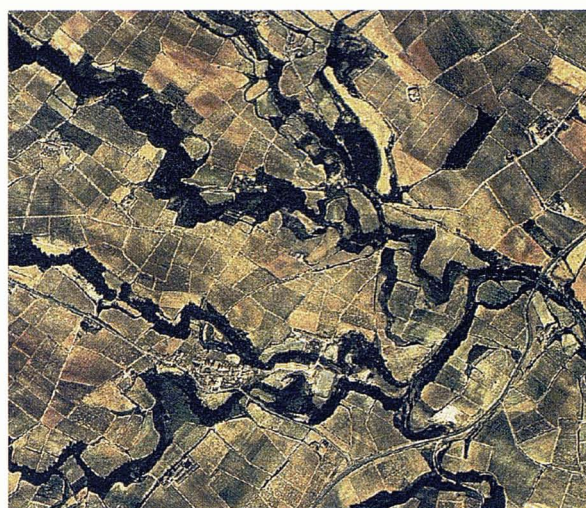
CARACTERÍSTIQUES DEL PAISATGE VITIVINÍCOLA DE L'ALT PENEDÈS

La identificació dels components paisatgístics o caracterització dels paisatges i dels seus valors constitueix el pas inicial de tot procés d'estudi del paisatge, essent una de les prioritats que assenyalava el Conveni europeu del paisatge.⁽²⁾ El paisatge de l'Alt Penedès es caracteritza per una fesomia agroforestal –és a dir, per estar format per una malla de peces de naturalesa diversa: forestals, agràries, urbanes–, en la qual l'element dominant o matriu és la vinya. La vinya és l'element que cohesiona la resta d'elements i que proporciona la imatge unitària de la comarca.

Podem parlar del paisatge de l'Alt Penedès com d'un paisatge *vitivícola* (paisatge productor de vinya) i, amb més rigor, de *paisatge vitivinícola* (paisatge productor de vinya i de vi). La vinya, amb la seva particular parcel·lació i aspecte geomètric, s'estén per la plana prelitoral, ressegueix els costers assolellats i s'enfila per les valls interiors de les serralades litoral i prelitoral. Les construccions de pedra seca (murs, barraques, recs...), els masos, les caves i els cellers són elements construïts que formen part indissociable del paisatge vitivinícola penedesenc.

La presència del poblament humà, dels masos, petits nuclis urbans, i pobles —relligats per una densa xarxa de camins rurals— són un altre element constituït del paisatge de la vinya de l'Alt Penedès. Aquestes formes de poblament tradicional coexisteixen, a l'actualitat (no sempre de manera harmònica), amb els nous creixements urbans i industrials i amb les vies ràpides que travessen la comarca. Un tercer element que caracteritza el paisatge vitivinícola de l'Alt Penedès i el singularitza en relació amb altres paisatges de la vinya és la naturalesa diversa del territori. La comarca està formada per tres unitats geomorfològiques principals (serralada prelitoral, depressió prelitoral i serralada litoral). Els cursos fluvials són els

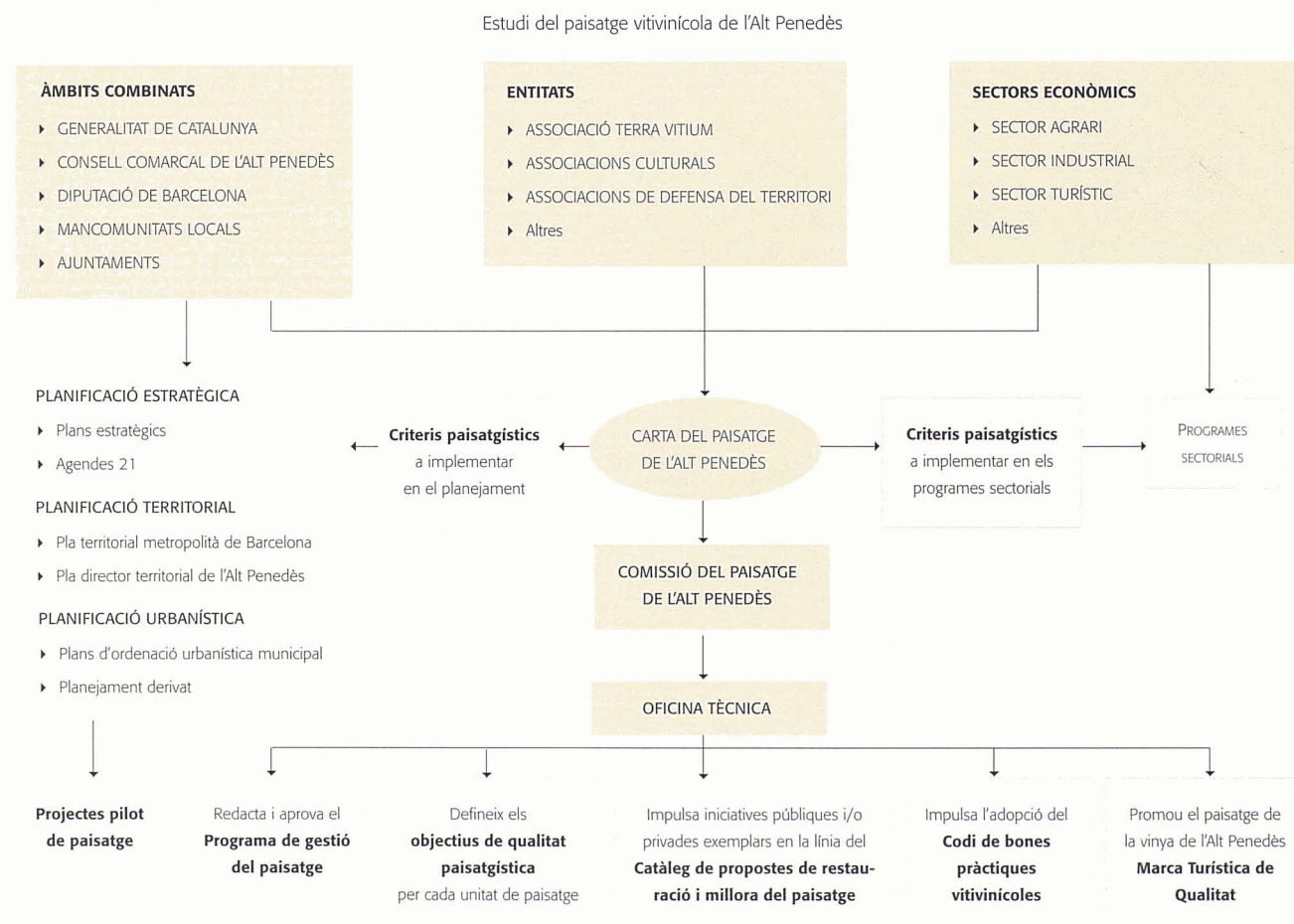

Els torrents que solquen la plana penedesenca són autèntics refugis de biodiversitat i corredors que garanteixen els fluxos ecològics en el paisatge vitivinícola

corredors naturals que solquen el territori, el compartimenten i estableixen fluxos ecològics entre les tres unitats. Aquesta estructuració del territori dona lloc a sectors amb condicions biogeogràfiques

“ LA VINYA, AMB LA SEVA PARTICULAR PARCEL·LACIÓ I ASPECTE GEO-MÈTRIC, S'ESTÉN PER LA PLANA PRELITORAL, RESSEGUEIX ELS COSTERS ASSO-LELLATS I S'ENFILA PER LES VALLS INTERIORS DE LES SERRALADES LITORAL I PRELITORAL.

Quadre síntesi de propostes

“ EL CANVI DE CULTURA EN RELACIÓ AMB EL PAISATGE COMPORTA TRENCAR AMB LA INÈRCIA DE LES ETAPES HISTÒRIQUES RECENTS I CONSIDERAR EL PAISATGE COM UN VALOR DESTACAT DEL TERRITORI I UN COMPONENT IMPORTANT DE LA QUALITAT DE VIDA DE LES POBLACIONS

particulars (substrat lític, tipus de sòl, altitud, topoclima) que generen paisatges vitivinícoles diversos en poc més de 590 km².

L'Estudi del paisatge vitivinícola de l'Alt Penedès delimita onze unitats de paisatge en el conjunt de la comarca: Pontons, Mediona, Ordal, Olesa de Bonesvalls, Olèrdola, Foix, Anoia, Sant Martí Sarroca, Vilafranca-els Monjos, Plana Central, Riudebitlles. Cada unitat presenta un caràcter unitari, una estructura de paisatge homogènia, una certa pauta d'aprofitament vitícola i una determinada especialització funcional a escala comarcal.

Els **valors del paisatge vitivinícola** es relacionen en primer lloc, lògicament, amb la importància econòmica de la producció de vins. El Penedès és la segona regió vitivinícola d'Espanya en valor de producció i presenta uns volums d'exportació molt notables, en particular pel que fa al cava. D'altra banda, la producció vinícola genera a la comarca un sector d'indústries de transformació i de llocs de treball que en diversifiquen l'estructura econòmica.

Al costat del valor productiu, l'existència d'una extensa àrea vitivinícola com el Penedès, amb un paisatge característic, divers i situat en el context territorial metropolità presenta altres valors notables,

Polígon industrial i nuclis urbans a les vores de l'autopista AP-7.

entre els quals destaquen aquells relacionats amb les funcions mediambientals i territorials. Des del punt de vista mediambiental, la conservació de mosaics agroforestals afavoreix el manteniment de la biodiversitat i minimitza l'impacte dels incendis forestals. Des del punt de vista territorial, l'existència d'espais oberts en un context metropolità contribueix a l'equilibri territorial i proporciona recursos per a usos socials relacionats amb la natura i el lleure. Uns altres tipus de valors del paisatge vitivinícola s'associen amb el seu ric patrimoni construït, amb testimonis d'èpoques molt diverses i

el potencial econòmic relacionat amb el turisme cultural i l'enoturisme. Finalment s'ha de considerar també el paper del paisatge vitivinícola com a element cohesionador de la identitat comarcal.

LES DINÀMIQUES DEL PAISATGE VITIVINÍCOLA

La **detecció de les dinàmiques** que es manifesten en els paisatges permeten observar tendències, formular hipòtesis sobre la seva evolució i establir estratègies adequades de gestió. El paisatge de l'Alt Penedès, amb els seus elements i valors característics és un paisatge canviant. Històricament ha sofert diverses transformacions, especialment intenses des del segle XVIII, en què la comarca s'especialitza en la producció de vi per a l'exportació, primer europeu i després mundial. L'orientació de la producció al mercat induirà una successió de canvis en el paisatge segons el tipus de demanda existent, l'evolució dels preus i els avenços tecnològics: substitució del conreu de cereals per vinya, roturació de boscos, arrencada de vinyes, replantació de noves varietats, avenços i retrocessos de la superfície vitícola, etc. El paisatge actual de l'Alt Penedès és hereu de tots aquests canvis, alhora que segueix evolucionant en el marc de l'actual mercat global i dels processos territorials metropolitans.

Les dinàmiques actuals del paisatge vitivinícola de l'Alt Penedès es poden analitzar, doncs, segons el tipus de factors inductors. Per un costat es manifesten dinàmiques de caràcter endogen, és a dir, relacionades amb l'evolució del propi sector vitivinícola, com ara l'adequació del conreu a les tècniques actuals, la selecció de varietats més preuades i la reestructuració de les explotacions. Entre aquestes dinàmiques de transformació del paisatge cal destacar:

- ▣ l'augment de les dimensions mitjanes de les parcel·les, en ocasions associades a processos d'explanació de fort impacte paisatgístic
- ▣ la concentració de la propietat del sòl, amb l'augment de les dimensions mitjanes de les explotacions
- ▣ la substitució del conreu tradicional *en vas* pel conreu *en emparat*, fet que genera un canvi en la fesomia de les vinyes i en l'exposició del sòl a l'erosió.

Per un altre costat es manifesten dinàmiques de caràcter exogen, o sigui, induïdes per factors aliens a la producció vitivinícola,⁽³⁾ en especial aquelles derivades de les demandes comarcals i metropolitans de sòl residencial i industrial. Entre aquestes dinàmiques cal destacar:

- ▣ els nous creixements urbans, amb models que sovint produeixen la ruptura dels teixits preexistents
- ▣ la implantació de polígons industrials i logístics, amb una important ocupació de sòl i uns volums molt visibles
- ▣ la dispersió d'activitats periurbanes en sòl no urbanitzable: equipaments, habitatges d'ús no rural, desballestadors, etc.
- ▣ la creixent presència de grans infraestructures de transport, amb servituds importants i un fort impacte en el paisatge.

Aquestes tendències estan generant transformacions perceptibles en el paisatge vinícola que en alguns casos comprometen l'equilibri i la qualitat del paisatge. Aquesta situació es produeix espe-

cialment a les perifèries de les poblacions i a les vores de les vies de comunicació. En aquestes zones, la fesomia ordenada pròpia del paisatge de la vinya i l'aspecte compacte dels nuclis urbans ha donat pas a un tipus de paisatge d'aspecte desorganitzat, amb unes fronteres urbanes mal definides i amb una imatge de vegades suburbial.

En les àrees més allunyades dels nuclis urbans la tendència més manifesta és la dispersió d'activitats periurbanes. En aquest cas la degradació del paisatge té un doble efecte; localitzat (com a conseqüència de l'impacte en el lloc d'ubicació de l'activitat) i difós (com a conseqüència de la repetició del mateix tipus d'impacte en diversos llocs).

ESTRATÈGIES I INSTRUMENTS DE GESTIÓ DEL PAISATGE

Partim d'una cultura, d'una manera de fer, negligent amb el paisatge. Durant dècades el creixement urbà i les activitats econòmiques sovint s'han produït d'esquena als valors del paisatge. Els processos experimentats pel paisatge de l'Alt Penedès no són exclusius de la comarca, ans al contrari s'inscriuen en aquest marc general i en unes dinàmiques comunes.

El canvi de cultura en relació amb el paisatge comporta trencar amb la inèrcia de les etapes històriques recents i considerar el paisatge com un valor destacat del territori i un component important de la qualitat de vida de les poblacions. La nova cultura del paisatge requereix el compliment de tres requisits bàsics: 1) la percepció conscient del paisatge, 2) l'acceptació de la responsabilitat dels diversos agents que intervenen en el territori i que, amb la seva actuació, contribueixen al manteniment i gestió del paisatge i 3) el reconeixement del caràcter canviant dels paisatges.

La **percepció conscient** és l'aprehensió dels paisatges quotidians com a component de l'escenari de vida de les persones i, per tant, com a variable que contribueix a definir la qualitat de vida de les comunitats. Aprehendre els paisatges vol dir reconèixer-ne el caràcter, els valors i la fragilitat i sentir-se'n part activa.

La **corresponsabilitat** ha de ser un principi bàsic de la nova cultura del paisatge. No és realista concebre estratègies de gestió del paisatge exitoses al marge de la implicació de les poblacions i de la participació i compromís dels agents més directament implicats en els processos territorials. Les administracions han d'assumir la seva part de responsabilitat en les polítiques de paisatge alhora que els diversos agents han de sentir-se corresponsables de l'estat dels paisatges i del seu esdevenir.

El **reconeixement del caràcter dinàmic** dels paisatges és un altre principi que ha d'impregnar la gestió dels paisatges. En una tradició que ha estat poc respectuosa amb el territori i el paisatge, és comprensible que hi hagi una resistència apriorística als canvis, però és important constatar que el manteniment de la qualitat dels paisatges no depèn tant de l'existència de canvis com de la naturalesa d'aquests. En aquest sentit, en territoris vitivinícoles com l'Alt Penedès –i en el Penedès mateix– hi ha bons exemples de trans-

Les fileres de ceps defineixen la imatge geomètrica característica del paisatge de la vinya. J. Busquets

Vinya jove plantada en emparat, amb el suport de tutors metàl·lics. J. Busquets

formacions que han contribuït a millorar el paisatge, com ara els bons exemples d'arquitectura aplicats a la construcció de cellers, la rehabilitació d'alguns nuclis urbans, la consolidació del patrimoni construït o la millora dels entorns de les explotacions.

L'*Estudi del paisatge vitivinícola de l'Alt Penedès* proposa estratègies de gestió del paisatge d'acord amb els requisits de la nova cultura del paisatge, amb el reconeixement del valor dels paisatges vitivinícoles de la comarca i amb la necessitat de fer compatible el creixement econòmic i el paisatge de qualitat. D'acord amb aquests principis l'estudi proposa instruments específics –que descrivim breument

Tines de fermentació en un celler de la plana central penedesenca. J. Busquets

Nous creixements urbans, a la perifèria dels nuclis de població tradicionals, i polígons industrials a les vores de les carreteres. J. Busquets

Fileres d'arbres al llarg dels camins i a les vores de les parcel·les. J. Busquets

a continuació— dirigits a promoure, millorar i valorar el paisatge, i la *Carta del paisatge de l'Alt Penedès*, que tractarem amb major concreció i que esdevé el principal instrument de concertació entre els agents. Vegem, doncs, la naturalesa de cada instrument:

□ El Recull de criteris paisatgístics per al planejament

Es basa en la sistematització de la diversitat d'impactes paisatgístics detectats a la comarca i consisteix en una relació exhaustiva de criteris per a adoptar en el planejament territorial i urbanístic, amb propostes específiques per a la correcció dels impactes existents o per a la millora de les intervencions.

□ El Catàleg de propostes de restauració i millora del paisatge

S'estableix una relació de casos reals representatius dels impactes paisatgístics més freqüents a la comarca agrupats en quatre tipus (agraris, industrials, periurbans i urbans). Per a cada cas es presenta un model de restauració amb diverses alternatives d'integració paisatgística. Moltes de les propostes suggerides compten amb referents reeixits en àmbits vitivinícoles dins o fora de la comarca.

□ El Codi de bones pràctiques del paisatge

A partir de la identificació i l'anàlisi dels impactes paisatgístics derivats de la pròpia producció vitivinícola es proposa aquest instrument per a autoregular el sector, és a dir, els pagesos i els elaboradors de vins. Consta de quaranta bones pràctiques respectuoses amb els valors del paisatge de la vinya. Per a elaborar-lo, s'ha comptat amb l'assessorament tècnic dels viticultors.

□ El Mapa d'itineraris turístics de la vinya

Estableix quatre itineraris paisatgístics principals de caràcter temàtic (Itinerari dels Castells, Itinerari del Riudebitlles, Itinerari del Foix, Itinerari de la Plana Central) i una xarxa de miradors que, a partir de quatre centres d'interès relacionats amb elements patrimonials, ofereixen una imatge global de la comarca i serveixen per a articular els itineraris existents a l'actualitat.

□ Avanç del Programa de gestió del paisatge

Fixa les estratègies que cal adoptar, prioritza les actuacions i el seu

calendari, proposa mecanismes de coordinació i de dinamització dels agents, traça processos de difusió dels projectes i assenyalat línies de recerca de recursos per el finançament de les actuacions.

LA CARTA DEL PAISATGE DE L'ALT PENEDÈS

La *Carta del paisatge de l'Alt Penedès* es concep com un instrument de concertació entre els diversos agents del territori, destinat a dinamitzar les accions de promoció i millora del paisatge de l'Alt Penedès orientades a fer compatible l'evolució econòmica de la comarca amb el manteniment d'un paisatge de qualitat.

La Carta del paisatge compromet els signataris⁽⁴⁾ a protegir i promoure la bona gestió del paisatge de l'Alt Penedès, d'acord amb els principis generals següents:

- Que el reconeixement, l'ordenació i la protecció del paisatge com a bé d'interès públic és una responsabilitat compartida per les administracions, els ciutadans i els agents del territori.
- Que en qualsevol intervenció sobre el territori i els diferents instruments de planificació i gestió del territori s'ha de tenir en compte el paisatge.
- Que els poders públics han d'adoptar els compromisos d'establir polítiques de paisatge i mesures concretes que coadjuvin a protegir, gestionar i ordenar millor els paisatges.
- Que els agents privats han d'adoptar el compromís d'integrar el paisatge en els seus projectes, implementant mesures específiques per a la seva protecció.

A partir d'aquests principis la Carta del paisatge estableix els acords següents:

PRIMER

Protegir, millorar i valorar el paisatge de l'Alt Penedès mitjançant una gestió dinàmica del territori i del paisatge de la comarca
Per tal d'assolir aquest objectiu els signataris adopten els compro-

misos següents:

1. Reconèixer i delimitar en el planejament territorial i urbanístic les unitats de paisatge establertes en l'*Estudi del paisatge vitivinícola de l'Alt Penedès*.
2. Impulsar i participar en la formulació i redacció del Pla director territorial de l'Alt Penedès com a instrument adient per a coordinar l'ordenació territorial, urbanística i ambiental a l'àmbit de la comarca, de manera que s'estableixin un seguit de regulacions d'aplicació immediata i de recomanacions per a protegir i gestionar el paisatge de l'Alt Penedès.
3. Continuar amb els estudis d'identificació, diagnosi i valoració dels espais connectors i del paisatge de l'Alt Penedès en la línia del Conveni europeu del paisatge del 2000, mitjançant la inclusió en el corresponent Catàleg del paisatge de la delimitació de les unitats de paisatge de l'Alt Penedès, la determinació d'objectius de qualitat paisatgística, la determinació de les directrius paisatgístiques en les diferents figures de planejament territorial, urbanístic i sectorial i impulsar també la redacció i aprovació de convenis de gestió de paisatge entre les diferents administracions públiques i entitats privades amb finalitats de conservació i dinamització del paisatge.
4. Impulsar les figures consorciades de gestió territorial entre les administracions locals (ajuntaments, consells comarcals i Diputació de Barcelona) per a la gestió dinàmica del paisatge de l'Alt Penedès.
5. Impulsar les fórmules de custòdia del territori entre propietaris privats i entitats de custòdia, per a fer una gestió responsable, des de la societat civil, dels espais agroforestals i fluvials que formen el paisatge vitivinícola de l'Alt Penedès.
6. Incorporar en els informes ambientals i en les avaluacions ambientals estratègiques que acompanyin les revisions i modificacions puntuals del planejament general i derivat i en els estudis d'impacte ambiental les mesures de protecció, millora i gestió del paisatge.
7. Cada ajuntament, mentre no s'aprovin els instruments de planejament territorial, es compromet a detectar els punts estratègics, els espais més vulnerables i fràgils del paisatge del seu terme municipal per tal d'actuar-hi prioritàriament i establir mesures immediates per a mantenir, regenerar i millorar el paisatge.
8. Aprofundir en la conscienciació, la formació i l'educació dels ciutadans i de la societat en conjunt sobre la importància dels valors socioambientals, la percepció dels seus paisatges immediats i promoure fórmules de participació en la redacció del planejament territorial i urbanístic.
9. Preservar els espais agraris de l'Alt Penedès del procés urbanitzador i aplicar-hi les figures legals de protecció més adients.
10. Promoure els espais agraris de la comarca a partir del reconeixement dels seus valors productius, ambientals i paisatgístics i valorar el paper social del pagès com a agent que contribueix a mantenir el mosaic agroforestal propi del paisatge vitivinícola.
11. Exigir a les administracions competents que els corredors d'infraestructures viàries, ferroviàries, de telecomunicacions i de serveis tècnics incorporin, en el disseny i execució, criteris de permeabilitat del territori, per tal de no produir un efecte barrera o de fragmentació del paisatge de l'Alt Penedès.

SEGON

Implementar criteris paisatgístics en els diferents instruments de planificació territorial i urbanística de la comarca de l'Alt Penedès

1. Integrar els **requeriments paisatgístics** en el planejament territorial urbanístic.

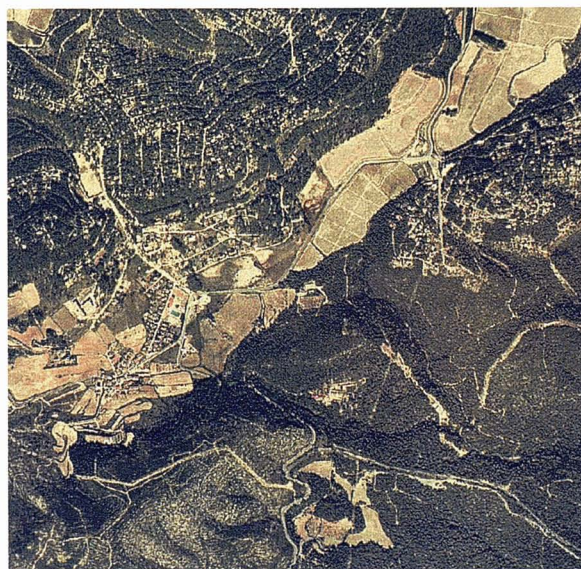
Els principis generals que el Conveni europeu del paisatge estableix com a requeriments per a la protecció, la gestió i la planificació dels paisatges es concreten, en el cas de la comarca de l'Alt Penedès, en les mesures següents:

- El tractament sistemàtic, en el planejament, del territori comarcal a partir de les característiques paisatgístiques específiques (components, patrons, fites, etc.) identificades per l'Estudi del paisatge vitivinícola en cadascuna de les unitats de paisatge que configuren la comarca de l'Alt Penedès.
- La consideració de la fragilitat i de la vulnerabilitat paisatgística del territori de l'Alt Penedès com a base per a l'adopció de decisions en les determinacions del planejament i actuacions derivades.
- La preservació de les singularitats paisatgístiques, com ara els elements identitaris, les fites paisatgístiques i els ambients d'especial interès paisatgístic.

2. Establir **objectius generals de qualitat paisatgística** per al planejament territorial urbanístic.

D'acord amb les pautes assenyalades en el Conveni europeu del paisatge, es plantegen com a estratègies que cal assolir:

- La definició i explicitació dels d'objectius de qualitat del paisatge vitivinícola.
- La integració del paisatge en tots els processos de planejament territorial i urbanístic sota la perspectiva de la sostenibilitat ambiental.

En els sectors muntanyosos de l'Alt Penedès la vinya s'endinsa per les valls interiors o es disposa sobre els costers més assolats.

“ LA CARTA DEL PAISATGE DE L'ALT PENEDEÈS ES CONCEP COM UN INSTRUMENT DESTINAT A DINAMITZAR LES ACCIONS DE PROMOCIÓ I MILLORA DEL PAISATGE DE L'ALT PENEDEÈS ORIENTADES A FER COMPATIBLE L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA DE LA COMARCA AMB EL MANTENIMENT D'UN PAISATGE DE QUALITAT

“ LA CARTA DE PAISATGE INCLOU CRITERIS PAISATGÍSTICS DE CARÀCTER ESPECÍFIC QUE S'HAN D'IMPLEMENTAR EN EL PLANEJAMENT TERRITORIAL I URBANÍSTIC I EL CODI DE BONES PRÀCTIQUES VITIVINÍCOLES PER A LA PRESERVACIÓ DEL PAISATGE DE LA VINYA

- La millora de la qualitat del paisatge en el conjunt del territori de la comarca, sota el marc del desenvolupament sostenible i del manteniment dels components característics i estructuradors.
- La gestió dinàmica del paisatge (és a dir, tenint en compte les diverses dinàmiques que hi conflueixen i el seu caràcter canviant) i el manteniment regular del mateix.

3. Establir **criteris paisatgístics generals** d'ordenació i regulació que s'han d'implementar en el planejament territorial i urbanístic.

- La integració del paisatge en tots els processos instruments de planificació (territorial, urbanística, catàlegs de béns protegits, ordenances municipals, etc.).
- El reconeixement de les unitats de paisatge de la comarca i l'establiment d'objectius de qualitat específics per a cada unitat.
- El manteniment dels elements estructuradors del paisatge, en especial aquells que desenvolupen funcions de connectivitat.
- L'atenció a la fragilitat paisatgística de les diverses unitats com a factors que limiten l'admissibilitat de les actuacions.
- La preservació dels béns paisatgístics d'especial interès.

4. Establir **criteris paisatgístics específics** per a implementar en el planejament territorial i urbanístic.

A partir de les tipologies d'impactes paisatgístics detectats a l'*Estudi del paisatge vitivinícola de l'Alt Penedès* s'ha elaborat un extens recull de criteris paisatgístics específics que s'han d'implementar en el planejament, agrupats en onze categories segons els àmbits d'actuació:

1. Criteris paisatgístics respecte dels nuclis urbans existents.
2. Criteris paisatgístics respecte dels creixements urbans.
3. Criteris paisatgístics respecte de les urbanitzacions forestals.
4. Criteris paisatgístics respecte dels espais industrials.

El contrast entre les formes de parcel·lació tradicionals i recents de parcel·lació de la vinya resulta molt visible en aquest sector de l'Alt Penedès proper a Riudebitlles.

5. Criteris paisatgístics respecte dels usos agraris.
6. Criteris paisatgístics respecte de la xarxa d'espais oberts.
7. Criteris paisatgístics respecte dels usos periurbans
8. Criteris paisatgístics respecte de les infraestructures de transport.
9. Criteris paisatgístics respecte de les infraestructures de serveis.
10. Criteris paisatgístics respecte de les activitats extractives.
11. Criteris paisatgístics respecte dels equipaments comunitaris en sòl rural.

TERCER

Adoptar el Codi de bones pràctiques vitivinícoles per a preservar el paisatge de l'Alt Penedès

La valoració o millora del paisatge productiu de la vinya de la comarca de l'Alt Penedès constitueix un objectiu que va més enllà de les apreciacions merament estètiques. Com succeeix en altres regions vitivinícoles d'Europa i el món, la qualitat del paisatge vitivinícola esdevé una variable amb un elevat potencial d'incidència en la dinàmica socioeconòmica del territori: contribueix a prestigiar el sector vitivinícola (fet que constitueix un valor afegit al valor intrínsec del vi i el cava i a la valoració econòmica de mercat), afavoreix la percepció del territori com a objectiu turístic (actuant com a element d'atracció en l'àmbit metropolità i en l'arc mediterrani), aporta una major qualitat de vida i un equilibri mediambiental i territorial a la població en un entorn metropolità, augmenta l'autoestima i l'arrelament al lloc dels habitants de la comarca.

La banalització del paisatge vitivinícola constitueix un perill a l'Alt Penedès que cal contrarestar amb mesures que facin compatible el manteniment del valor productiu de la vinya amb els requisits propis d'un paisatge de qualitat, és a dir, amb personalitat i amb capacitat de contribuir a la diversificació econòmica de la comarca.

El Codi de bones pràctiques vitivinícoles reuneix un total de quaranta bones pràctiques respectuoses amb el paisatge de la vinya, que es presenten agrupades en cinc categories segons l'objectiu principal que persegueixen:

1. Bones pràctiques dirigides a evitar l'erosió i afavorir la conservació del sòl.
2. Bones pràctiques dirigides a mantenir el paisatge agroforestal.
3. Bones pràctiques dirigides a mantenir la biodiversitat.
4. Bones pràctiques dirigides a millorar el paisatge construït.
5. Bones pràctiques dirigides a promoure el paisatge vitivinícola.

Per a cadascuna de les quaranta bones pràctiques es descriuen l'acció o accions específiques proposades. La relació de pràctiques exclou aquells processos relacionats amb els processos vinícoles i se centren principalment en el treball de la vinya i en la seva incidència més directa en el paisatge. D'altra banda, aquelles pràctiques amb impacte en el medi ambient, però sense una incidència directa en el paisatge, no es preveuen en aquest Codi perquè actualment ja són objecte d'una regulació exhaustiva i d'una aplicació generalitzada per part dels viticultors.

Des del punt de vista funcional el Codi pretén esdevenir un instrument útil per als viticultors mateixos al servei de l'autoregulació de les diverses pràctiques pròpies del treball de la vinya. En determinats casos, el Codi planteja la conveniència que certes pràctiques puguin disposar d'un suport de l'Administració en forma de mesures normatives, incentius o exempcions fiscals.

QUART

Crear un òrgan de participació per al desenvolupament de la Carta del paisatge de l'Alt Penedès

La Carta del paisatge proposa que el Consell Ecosocial de l'Alt Penedès (constituït pel Consell Comarcal de l'Alt Penedès com a instrument de participació dels agents econòmics i socials i de les entitats mediambientals de la comarca) sigui l'òrgan de participació i seguiment de les polítiques i actuacions sobre el paisatge de l'Alt Penedès. Així mateix es proposa que el Consell Comarcal es doti d'una oficina tècnica des d'on dur a terme les actuacions següents:

- Redactar i aprovar el Programa de gestió del paisatge.
- Definir els objectius de qualitat paisatgística.
- Impulsar l'adopció dels criteris paisatgístics en el planejament territorial i urbanístic i fer-ne el seguiment de la implementació.
- Impulsar iniciatives públiques i/o privades exemplars en la línia de les proposades en el Catàleg de propostes de restauració i millora del paisatge.
- Impulsar l'adopció del Codi de bones pràctiques vitivinícoles i fer-ne el seguiment de la implementació.
- Promoure el paisatge de la vinya de l'Alt Penedès com a marca turística de qualitat.

La Carta de paisatge inclou dos annexos que posen a disposició de les administracions i dels agents signants el desenvolupament respecte dels Criteris paisatgístics de caràcter específic que s'han d'im-

Les diverses varietats de raïm proporcionen a la tardor una atractiva variació cromàtica. J. Busquets

plementar en el planejament territorial i urbanístic i el Codi de bones pràctiques vitivinícoles per a la preservació del paisatge de la vinya.

El desenvolupament, durant els pròxims anys, dels instruments de planificació territorial,⁽⁵⁾ la concertació entre els agents per a impulsar les iniciatives derivades dels acords establerts a la Carta del paisatge i el suport decidit de les administracions han de servir per a promoure la nova cultura del paisatge a la comarca, alhora que ha de permetre materialitzar un model de gestió dinàmica del paisatge que faci compatible el creixement econòmic i el manteniment dels valors paisatgístics de l'Alt Penedès.

notes

(1) Busquets J., Cortina, A., Farré, C. (2004), *Estudi del paisatge vitivinícola de l'Alt Penedès*, Generalitat de Catalunya, Barcelona. Aquest estudi va ser promogut per la Generalitat de Catalunya, pel Consell Comarcal de l'Alt Penedès i per l'Associació Terra Vitium.

(2) Consell d'Europa (2001), *Conveni europeu del paisatge*. Edició en català, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

(3) Aquesta és una divisió a efec-

tes purament descriptius, ja que des dels orígens l'activitat vitivinícola s'ha relacionat estretament amb la marxa del mercat global. En aquest sentit, vegeu Colomé J. (2003), *De l'aiguardent al cava. El procés d'especialització vitivinícola a les comarques del Penedès-Garraf*, El 3 de vuit-Ramon Nadal Editor, Vilafranca del Penedès.

(4) L'acte públic de signatura de la Carta del paisatge de l'Alt Penedès va tenir lloc el 9 de desembre de 2004, a la seu del Consell Comar-

cal de l'Alt Penedès. S'han adherit a la Carta els vint-i-set municipis de la comarca, les nou entitats integrades al Consell Ecosocial de l'Alt Penedès (Marca Penedès, Unió de Pagesos, UVIPE, JARC, Institut del Cava, UEP, ADEG, CCOO i UGT) i les associacions i institucions que l'any 2002 van impulsar el projecte: *Terra Vitium*, Generalitat de Catalunya (Política Territorial i Obres Públiques, Agricultura, Ramaderia i Pesca, Medi Ambient) i el Consell Comarcal de l'Alt Penedès mateix.

(5) Durant el darrer trimestre del 2004 s'ha iniciat la redacció del Pla director territorial de l'Alt Penedès, mitjançant el conveni establert entre el Departament de Política Territorial i Obres Públiques i la Universitat Politècnica de Catalunya. Aquest Pla ha de fixar les pautes de desenvolupament urbà, de les infraestructures i de protecció dels espais oberts, incorporant les corresponents directrius de paisatge.